

dâ'î'l-hu'ûti'l-'Arabiyye, *Risâle fi'd-diâ' 'ani'l-kitâbeti'l-'Arabiyye fi'l-hurûf ve'l-harekât, el-İstihsân fi vaz'î 'alâmâtî't-terkîm fi'l-Kur'ân.*

Tarih. 1. *Manzûme fi şifati eşhûri binâyâtî'l-Ka'be* (Hind 1367; Kahire 1371). Kâbe'nin Hz. İbrâhîm, Kureys, Abdullah b. Zübeyr ve Haccâc tarafından inşasıyla ilgili 352 beyitlik bu manzume *Târîhu'l-Kur'ân*'in sonunda (*Manzûme fi binâ'î'l-Ka'beti'l-müşerreffe* adıyla) ve ardından bazı ilâveler yapılarak müellifin *et-Târîhu'l-kavîm* adlı eseriyile birlikte neşredilmiştir (Mekke 1385/1965, III, 270-293). 2. *Ma'kâmü İbrâhîm 'aleyhis-selâm.* Müstakil olarak basılan kitap (Kahire 1367) *et-Târîhu'l-kavîm* adlı eserin IV. cildinde de yer almıştır (s. 14-64). 3. *Edebiyyâtü's-şây ve'l-kahve ve'd-duhân* (Kahire 1369; Beyrut 1387/1967). Çay, kahve ve tütün bitkilerinin tarihçesi, kullanılması, kahvehaneler, edip ve şairlerin bunlarla ilgili olarak söylediklerinin derlenmesiyle ortaya çıkan bir risâledir. 4. *et-Târîhu'l-kavîm li-Mekke ve Beytillâhi'l-kerîm.* Mekke, Mescid-i Harâm ve Kâbe tarihine dair olan, harita ve fotoğraflara da yer verilen bu kapsamlı eser altı cilt olup önce dört cildi basılmış (Mekke 1385/1965), daha sonra tamamı neşredilmiştir (nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş, I-VI, Mekke 1412/1992; Beyrut 1420/2000, 1425). 5. *Teberrükü's-şahâbe bi-âşâri Resûlillâh ve beyâni fa'zlihi'l-'azîm* (Kahire 1385/1965, 1394/1974; Cidde 1433/2012). 6. *Risâletü'n-nesebi't-tâhiri's-şerîf* (Kahire 1386). Kürdî ayrıca *Şevk ve'r-rağbe fi ma'rifeti mâ haşale fi'l-Ka'be fi'l-'ahdi's-Su'ûdi, Kitâbü 'ay-şî'r-Resûl ve aşhâbihi'l-kirâm, Risâle fi intikâli Resûlillâh ile'r-refîki'l-a'lâ, Terâcimü men lehüm kuvvetü'l-hâfi'za, 'Acâ'ibü mâ revâhü't-târîh* adlı eserleri yanında Kutbüddin en-Nehrevâlî'nin *el-İ'lâm bi-a'lâmi beytillâhi'l-harâm (Târîhu'l-Kutbi)* adlı eserini ta'likât ve resimlerle birlikte neşretmiştir (Mekke 1370/1950).

Diğer Eserleri. 1. *Tu'hetü'l-'ibâd fi hukûki'z-zevceyn ve'l-vâlideyn ve'l-evlâd* (Kahire 1353; Mekke 2005). 2. *Târîhu'l-Kur'ân ve ğarâ'ibü resmîhi ve hükmihi.* Kur'ân-ı Kerîm'in tarifi ve bu tarifi kapsadığı hususlar, mushaf halinde cem'i, yazılması, âyet ve sûrelerin tertibi, kelimelerin yazılış şeklinin (resm-i hat) tevkîfi olup olmadığı, yazılışının ilginç yönleri, yazılış uyanının hükmü, harflere nokta koymanın sebepleri, ashabin imlâ bilgisi, kıraat ihtilâfları ve kıraat imamları,

tecvid, tilâvet âdâbi gibi konuları içerir. Sonunda müellifin *Manzûme fi binâ'î'l-Ka'beti'l-müşerreffe* adlı şiiriyile birlikte basılmıştır (Kahire 1365/1946, 1372/1953). 3. *Bedâ'î'u's-şî'r ve le'â'ifü'l-fen* (Kahire 1367). 4. *İrşâdüz-zümre li-menâsiki'l-hac ve'l-'umre.* Şâfiî mezhebine göre yazılmış bir hac ve umre kılavuzu olup bazı ihtilâflı konularda diğer mezheplerin görüşlerine de yer verilmiştir (Kahire 1374/1955). 5. *et-Tefsirü'l-Mekkî.* Başta Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr ve Ali b. Muhammed el-Hâzin'in tefsirleri olmak üzere Necmeddin en-Nesefî, Ferrâ el-Begavî ve Celâleyn tefsirleriyle Süleyman el-Cemel ve Ahmed b. Muhammed es-Sâvî'nin bu son tefsire yazdığı hâşiyelere dayanan müellif daha çok Kur'an'ın halk tarafından anlaşılmasına yönelik bir vaaz üslûbu benimsemiş, dolayısıyla teknik ve ilmî yönleri çok kısa tutmuş, hikâye, emsal ve şiirlere ağırlık vermiştir. Eserin Nisâ sûresine ait kısmı Mecd Mekkî tarafından neşredilmiştir (*et-Tefsirü'l-Mekkî: Sûretü'n-Nisâ'*, Cidde 1427/2006). 6. *Zehretü't-tefâsîr.* Bu eser de İbn Kesîr'in tefsiriyle Celâleyn tefsiri, Süleyman el-Cemel ve Ahmed es-Sâvî'nin bu tefsire yazdıkları hâşiyelere dayanan muhtasar bir tefsirdir.

Kürdî'nin bir kısmı basılan şu eserleri de zikredilmektedir: *Du'â'ü 'Arefe, Manzûme fi't-te'ârîfi'l-fıkhiyye, el-Ehâdisü'n-nebeviyye fi'l-âdâbi'd-dîniyye ve't-terbiyeti'l-İslâmiyye, İstihâletü'l-işkâm fi'l-kamer ve'l-kevâkib, el-Hendesetü'l-medresiyye, Muhtaşarü'l-Mişbâh ve'l-Muhtâr fi'l-luğa, Hîfzü't-Tenzîl mine't-tağyîr ve't-tebdîl, el-Mev'izatü'l-hasene fi 'ademi'l-ye'si ve fi's-şabri ve't-tevfîz, el-Mahfûzâtü'l-edebiyetü'l-muhtâre, Hüsnü'l-bisâf fi divânî Muhammed Tâhir el-Kürdî el-ha'âtât, el-Bahş ve't-tahkîk fi ma'rifeti ma'ne's-şiddîk* (eserlerinin bir listesi için bk. Kürdî, *Teberrükü's-şahâbe*, s. 27-29; Ahmed Ali, s. 23-25).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Tâhir el-Kürdî, *Târîhu'l-ha'âtî'l-'Arabî*, Riyad 1402/1982, s. 6-8, 417, 424-428 (müellifin otobiyografisi), 429-434, 445; a.mlf., *et-Târîhu'l-kavîm li-Mekke ve Beytillâhi'l-kerîm* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş), Beyrut 1420/2000, I, 42-49; ayrıca bk. neşreden giriş, I, 5-40 (Burada Muhammed Ali el-Mağribî, Yûsuf Zünnûn, Abdülvehhâb İbrâhîm Ebû Süleyman'ın Kürdî hakkındaki yazılarına ve hat hocası Rifâf Aziz Efendi'nin ona yazdığı mektuba yer verilmiştir); a.mlf., *Teberrükü's-şahâbe bi-âşâri Resûlillâh ve beyâni fa'zlihi'l-'azîm*, Cidde 1433/2012, s. 21-31; Türkî Atıyye Abbûd el-Cübûrî, *el-Ha'âtî'l-'Arabiyyü'l-İslâmî*, Beyrut 1395/1974, s. 44, 149, 151, 227; Velid el-A'zamî, *Terâcimü ha'âtî*

Bağdâdi'l-mu'âşirîn, Beyrut 1977, s. 198, 231, 263; Fevzi Sâlim Affî, *Neş'e ve te'auvürü'l-kitâbeti'l-ha'âtîyyeti'l-'Arabiyye ve deürühe's-sekâfi ve'l-ictimâfi*, Küveyt 1400/1980, s. 277; M. Ali el-Mağribî, *A'lâmü'l-Hicâz fi'l-karni'r-râbi' 'aşer li'l-hicre*, Cidde 1401/1981, II, 314-324; Yahyâ Sellûm el-Abbâsî, *el-Ha'âtî'l-'Arabî*, Bağdad 1404/1984, s. 143-145; *Arabic Calligraphy in Manuscripts* (ed. King Faisal Center for Research and Islamic Studies), Riyadh 1406/1986, s. 49; Muhittin Serin, *Hattat Aziz Efendi*, İstanbul 1988, s. 37; a.mlf., *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 2003, s. 212, 245, 246; Ahmed Saîd b. Sîlm, *Mevsû'atü'l-üdebâ' ve'l-küttâbi's-Su'ûdiyyin hilâle sittine 'âmen 1350-1410*, Medine 1413/1992, s. 126-129; Âtk b. Gays el-Bilâdî, *Neş'rü'r-reyâhîn fi târihi'l-beledi'l-emin*, Mekke 1415/1994, II, 651-655; Affî el-Behnesî, *Mu'cemü muştalahâti'l-ha'âtî'l-'Arabî ve'l-ha'âtî*, Beyrut 1995, s. 128; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tekmilâtü Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, Beyrut 1418/1997, s. 500-503; a.mlf., *Tetimmetü'l-A'lâm*, Beyrut 1418/1998, II, 94-96; Abdullah b. Abdurrahman b. Abdurrahîm el-Muallimî, *A'lâmü'l-Mekkiyyîn mine'l-karni'l-tâsi' ile'l-karni'r-râbi' 'aşer el-hicri*, London 1421/2000, II, 798-800; Abdullah el-Cübûrî, "Muhammed Tâhir el-Kürdî", *Mevsû'atü Beyti'l-hikme li-a'lâmi'l-'Arab fi'l-karneyni'l-tâsi' 'aşer ve'l-'işrîn*, Bağdad 1420/2000, I, 483-484; Yûsuf Abdurrahman el-Mar'âşî, *Neş'rü'l-cevâhir ve'd-dürer fi 'ulemâ'l-karni'r-râbi' 'aşer*, Beyrut 1427/2006, II, 1257-1259; M. Ali Suveyrekî, *Mu'cemü a'lâmi'l-Kürd*, Süleymaniye 2006, s. 656-658; Zekeriyâ b. Abdullah Bilâ, *el-Cevâhirü'l-hisân fi terâcimi'l-fuzalâ' ve'l-a'yân min esâtize ve hullân* (nşr. Abdülvehhâb İbrâhîm Ebû Süleyman – M. İbrâhîm Ahmed Ali), Riyad 1427/2006, II, 633-639; Ahmed Ali, *Muhammed Tâhir el-Kürdî el-ha'âtî: Hayâtühü ve âşâruh* (Abdullâtîf b. Abdullah b. Dehîş'in eş-Şeyh Muhammed Tâhir b. 'Abdülkâdir el-Kürdî el-Mekkî: Hayâtühü ve mü'el-fâtühü adlı eseri ile birlikte), Riyad, ts.; Abdülvehhâb İbrâhîm Ebû Süleyman, "el-'Allâme Muhammed Tâhir el-Kürdî el-Mekkî eş-Şâfi' el-ha'âtî nâşihu muşafî Mekketü'l-mükerrreme", *Mecelletü'l-Buhûş ve'd-dirâsâti'l-Kur'âniyye*, IV/7, Medine 2013, s. 71-98. AHMET ÖZEL

KÜREK CEZASI

Osmanlı donanmasının insan gücünü karşılamak üzere XVI. yüzyılda ihdas edilen bir ceza.

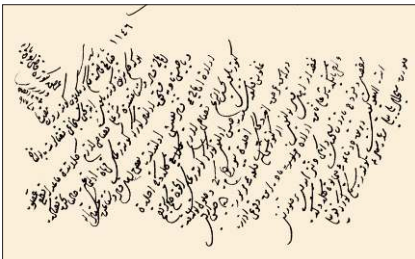
İslâm hukukunda ve örfî kanunlarda mevcut olmayan kürek cezasının en erken örneklerine XVI. yüzyıl ortalarına ait arşiv kaynaklarında rastlanmaktadır. Bu yüzyılda mevcudu artan Osmanlı gemilerinin kürekçi ihtiyacını karşılamak için düşünülmüş örfî bir ceza türü olarak ortaya çıkmıştır. Daha önce vergi muafiyeti karşılığı yahut esir düşenlerden, kürekçi istihdamı sağlanırken buna hükümlüler de eklenmiştir. Böylece Batı'daki örnekleri gibi Osmanlılar'da da çeşitli suçlu-

ların mahkûmiyetlerini kürek cezasına çarptırılarak çekmeleri uygulamasına başlanmıştır. XVI. yüzyılın başlarından itibaren Batı'da gelişip büyüyen donanmaların kürekçi ihtiyacı için ağır cezalara çarptırılmış mahkûmların kullanıldığı, İspanya'da başladığı anlaşılan bu ceza sisteminin Venedikliler'ce de uygulandığı bilinmektedir.

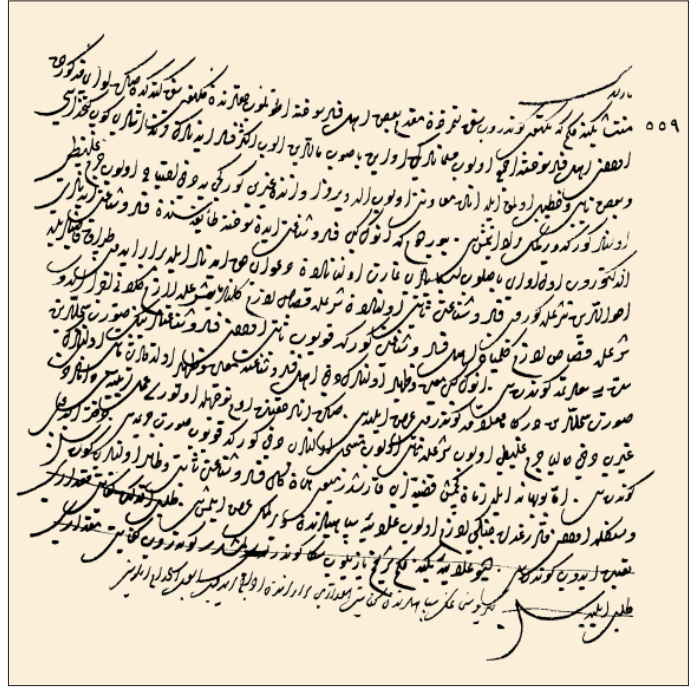
Çeşitli suçlardan dolayı yakalanan kimselerin cezalarını küreğe çevrilmesi doğrudan hükümdara ait bir yetkiydi ve bu yetki Divân-ı Hümâyün tarafından kullanılırdı. Kürek cezası, Divân-ı Hümâyün'da genellikle "bâ-hatt-ı kâdfısker" kaydıyla kazaskerler tarafından değerlendirilip karara bağlanırdı. Bu ceza ile ilgili bazan genel mahiyette hükümler çıkarılır, bazan da küreğe konulması kararlaştırılan suçlular bizzat zikredilerek gönderilmeleri istenirdi. Kürek cezasının aynı zamanda mahallî bir karar olarak merkezin izni çerçevesinde verilebildiği durumlar vardı. Meselâ XVI. yüzyılın son çeyreğinde Manisa'da şehzade divanında kürek cezalarına çevrilen cezalar Divân-ı Hümâyün'a bildirilmeden oradan alınan yetkiyle icra edilmişti (Emecen, "Şehzade Divanında Suç ve Ceza").

Kürek cezasıyla ilgili Divân-ı Hümâyün'a akseden kayıtlar uygulama hakkında belirleyicidir. Menteşe sancak beyine gönderilen bir fermanla sancak beyi sefere gittiğinde fesatçı bazı medrese talebesinin halkın evini basarak yağmaladığı, bunlardan bazılarının kardeşleri köy kethüdâsı, nâib, hatip vb. olduğu için yakalanmadığı belirtilerek fesatçı çıkarıların tutuklanıp kendilerinden davacı olanlarla birlikte davalarının görülmesi, şer'an kısas lâzım gelenlerinin kısas edilmesi, kısas lâzım gelmeyenlerin ise küreğe konulması, bunlara

Catalca kadısına gönderilen ve bazı mahkûmlara kürek cezası verilmesini buyuran 26 Ramazan 975 (25 Mart 1568) tarihli ferman (BA, MD, nr. 7, hk. 1146)

Yağmacılar ve bunlara yardım ve yataklık edenlere kürek cezası uygulanmasını emreden Menteşe sancak beyine yollanan ferman (BA, MD, nr. 5, hk. 559)

yardım ve yataklık edenlerle daha önce suçu sabit olmuş ağır suçluların da küreğe konulması emrediliyordu (BA, MD, nr. 5, hk. 559). 7 Zilhicce 966 (10 Eylül 1559) tarihli kayıta ölüm cezasına müstahak olanlar dışındaki suçluların "sicil edilip" küreğe konmak için Anadolu kaptanının adamına teslim edilmesi bildirilmektedir. Bunların listeleri divana gönderilecek ve kimsese haksız yere müdahale edilmeyecekti. Bazı durumlarda işlenmiş suçlar için verilen kat'-i uzuv, hapis, te'dib gibi cezaların Divân-ı Hümâyün'un takdiriyle kürek cezasına çevrildiği dikkati çekmektedir. Nitekim Çatalca kadısına gönderilen 26 Ramazan 975 (25 Mart 1568) tarihli bir hükümde kısası lâzım gelenler dışında organ kesme veya hapis cezasına çarptırılanların durumlarının ayrıntılı biçimde deftere kaydedilip küreğe konulmak üzere gönderilmeleri buyurulmaktadır (BA, MD, nr. 7, hk. 1146). Bu örnekler dayalı olarak uygulamada, işlediği bir suçtan dolayı yakalanan kimsenin durumu ve işlediği suç kadı tarafından bir raporla (sûret-i sicil) merkeze bildirilmekte ve cezanın takdiri Divân-ı Hümâyün'a bırakılmaktaydı. Buradaki tâlimatlarda esas olan hangi tür suçların kürek cezasına çevrileceği konusudur.

Mücrim defterlerindeki kayıtlardan anlaşıldığına göre hırsızlık vb. suçlar (kayıtlarda şu suçlar geçer: hırsızca yoldaşlık ve ortaklık etme, hırsızlıkla itham ve yankesicilik, mülhidlik, küfür etme, hapisten

adam kaçıрма, içki ve sarhoşluk, adam öldürme ve yaralama, katle yardım ve yoldaşlık, cârîye dövme ve öldürme, ev basma, yol kesme, fesatlık, haramîlik ve zulmetme, fuşşiyat, livâta, ırza tecavüz fiillerini irtikâp, sahte belge düzenleme, berat çalma, ulak dövme, kalpazanlık, casusluk) kürek cezasına çevrilebiliyordu. İlgili hükümlerde genellikle suçluların küreğe konulmak üzere İstanbul'a gönderilmesi, güvenilir kimselerin suçluya refakat etmesi ve kaçmasının önlenmesi tembih edilmektedir. Bazan da küreğe mahkûm edilen kimsenin İstanbul'a gelmeden doğrudan doğruya ihtiyaç olan yerlere sevk emredilmiştir. Meselâ Van beylerbeyine gönderilen 12 Safer 975 (18 Ağustos 1567) tarihli hükümde Hüseyin adlı kimsenin reâyâyâ zulmettiği bildirilmekte ve güvenilir adamlarla Rodos'a gönderilmesi, orada küreğe konulduktan sonra ilgililere teslim edildiğine dair "temessük"ün İstanbul'a yollanması istenmiştir.

Bazı hükümlerden anlaşıldığına göre kürekçiye ihtiyacı olan görevliler durumu merkeze arz ederek kürekçi istemekte, Divân-ı Hümâyün'dan gönderilen hükümlerde de ihtiyaç sahiplerine kürekçi yollanması bildirilmektedir. Aydın beyine yollanan 2 Cemâziyelevvel 973 (25 Kasım 1565) tarihli hükümde Sığla Beyi Hızır'ın gemilerine küreğe olarak bazı mücrimlerin verilmesi istenmiş, bunun üzerine idama mahkûm olanların dışındaki mücrimlerin

gönderilmesi, ayrıca mahkûmiyetlerinin sebepleri hakkında sicil sûretlerinin düzenlenip İstanbul'a yollanması emredilmiştir. Kürek cezasına mahkûmiyetin belli bir süresi olmamakla birlikte mahkûmun uzun süre tutulması esas itibarıyla kabul görmüyordu. Bazı kayıtlarda kürekte uzun süre kalıp ıslâh-ı nefis edenlerin affa uğradığı görülür. Piyâle Paşa'ya gönderilen Kasım 1567 tarihli hükümde uygunsuz davranan bazı zimmilerin küreğe konulması emredilmektedir, bunların te'dib için belirli bir süre kürekte bırakılması, ancak kürekte unutulmaması için deftere kaydedilmesi istenmektedir. Batılı eserler ve gözlemciler Osmanlılar'daki kürek mahkûmiyeti hakkında farklı değerlendirmelerde bulunmuştur. XVI. yüzyılda Osmanlılar'a esir düşmüş bir İspanyol, hâtrâtında kendi gemilerinde bir yıl kürek çekmekten Türkiye'de dört yıl çekmeye razı olduğunu belirtmekte, İspanya'da kürek mahkûmlarına çok az peksimet verildiğini, Osmanlılar'da ise şartların daha iyi olduğunu anlatmakta, buna karşılık B. W. Wratislaw forsa hayatının ağırlığından bahsetmektedir (*Baron W. Wratislaw'ın Anıları*, s. 125-127).

XIX. yüzyılda kürek cezasının yaygın biçimde uygulandığı görülmektedir. Bu dönemde cezayı belirleyen kurumlarda ve belirlenme usullerinde değişiklikler olmuştur. 1850-1855 yıllarına ait iki ayniyat defterinin kapak sayfasında, bu defterlere küreğe konulanlarla ilgili hükümlerin yazıldığı kaydı bulunmaktadır (*Vaz'ı küreğe dair buyruldu-yı sâmi defteridir*). Bu defterlerdeki hükümler cezanın XIX. yüzyılda nasıl uygulandığı hakkında bir fikir verir. Aynı yüzyılda kürek cezasının edebiyata da girmiş olduğunu Ziyâ Paşa'nın, "Milyonla çalan mesned-i izzette serefrâz / Birkaç kuruşu mürtekinin câyı kürektir" beyti gösterir. Başbakanlık Arşivi'nde, başta hatt-ı hümayunlar olmak üzere Osmanlı Arşivi'nin pek çok tasnifinde kürek cezasına çarptırılanlarla ilgili birçok kayıt mevcuttur. İstiklâl mahkemelerinde de kürek cezalarının verildiği dikkati çeker, fakat bu sadece ismen bir cezadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MD, nr. 3, hk. 168, 467; nr. 5, hk. 506, 559; nr. 7, hk. 412, 417, 454, 514, 1146; BA, KK, Defter, nr. 677; BA, *Ayniyat Defteri*, nr. 624, 625; BA, İE-Adliye, nr. 3, 4; B. W. Wratislaw, *Baron W. Wratislaw'ın Anıları: 16. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğundan Çizgiler* (trc. M. Süreyya Dilmen), İstanbul 1996, s. 125-127; Kâtib Çelebi, *Tuhfetü'l-kibâr*, s. 49, 97; Uzunçarşılı, *Merkez-Bahriye*, s. 482; U. Heyd, *Studies in Old Ottoman Criminal*

Law (ed. V. L. Ménage), Oxford 1973, s. 304-307; Neşe Erim, "18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Kürek Cezası", *IXth International Congress of Economic and Social History of Turkey*, Ankara 2005, s. 179-188; Feridun M. Emecen, "Şehzade Divanında Suç ve Ceza", *Prof. Dr. M. Âkif Aydın'a Armağan*, İstanbul 2016; Mehmet İpşirli, "XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası ile İlgili Hükümler", *TED*, XII (1982), s. 203-248.

MEHMET İPŞİRLİ

KÜREYYİM, Ahmed

(أحمد كرم)

Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Mahmûd
b. Abdilkerîm Küreyyim b. Osmân
(ö. 1897)

**Tunus şeyhülislâmlarından,
fakih, muhaddis, edip
ve şair.**

1827'de Tunus'ta doğdu, Türk kökenli bir aileye mensuptur. Dedesi Abdülkerîm bir Osmanlı askeri olarak Tunus'a gitmiş ve oraya yerleşmiş, aile Tunus'ta ticaretle meşgul olmuştur (Muhammed b. Osman es-Senûsî, II, 142). Ahmed Küreyyim, Tunus'a yine asker olarak gelen büyük dedesi Osman'dan dolayı Küreyyim b. Osmân diye de bilinir (Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşlî, I, 201). İlk eğitimini mahalle mektebinde aldı ve Kur'an'ı ezberledi. 1842'den itibaren çeşitli mescidlerde derslere katıldı, Zeytûne Medresesi'nde okudu. Muhammed Hamde İbn Âşûr ile kardeşi Muhammed Tâhir İbn Âşûr, Zeytûne'deki hocaları arasında yer alır. Hanefî mezhebine mensup olmasına rağmen Mâlikî fikhini de öğrendi, bu konuda Şeyh İsmâil et-Temîmî'den yararlandı. Muhammed Muâviye, Muhammed b. Hoca ve Beyzâvî'nin tefsirini kendisinden okuduğu Muhammed b. Selâme de hocalarındandır. Ayrıca Şeyh Muhammed b. Osman el-Hasâisi'den Abdullah b. Sâlim el-Basrî'nin *Kitâbü'l-İmdâd*'ını ve *Şaḥîḥayn*'i okuyarak bu eserlerden rivayette bulundu.

1859'da Tunus yüksek öğretim hiyerarşisinde ikinci kısım müderrisliğine tayin edilen Ahmed Küreyyim 1861'de birinci kısım müderrisliğine terfi etti. Müderrisliği döneminde dinî ilimlerdeki derinliği, Arap dili ve edebiyatı alanındaki bilgisıyla dikkati çekti. Hanefî fikhî, tefsirî, hadis, nahiv, edebiyat ve belâğat okuttu. *Ḳasîdetü'l-bürde*'yi şerhettiği dersleriyle tanındı. Yetiştirdiği öğrenciler arasında Muhammed Bayram, Muhammed b. Yûsuf, Mu-

ammed b. Osman es-Senûsî, Hammûd Tâc, Bel Hasan en-Neccâr gibi tanınmış müftü ve müderrisler bulunmaktadır. Ahmed Küreyyim, 1863'te daha çok Meclisü'l-cinâyât adıyla bilinen Tunus yüksek yargı organı el-Mecâlisü'l-adliyye'nin başkanlığına getirildi. Bu görevini 1864 yılında kurumun lağvedilmesine kadar sürdürdü. Aynı zamanda fetva ve hitabet işlerini de yürüttü. Şeyhülislâm Ahmed b. Hoca'nın vefatından sonra 1895'te şeyhülislâmlık makamına getirildi. Bu görevi sırasında Mâlikî mezhebine uygun fetvalarla birlikte Hanefî fikhinden tercih ettiği görüşleri de aldı. Tunus'ta karşılaşılan yeni hukukî problemlere fikhî çözümler getirmesinden dolayı fetvalarının birçoğu kanun maddesi olarak kabul edildi. Küreyyim aynı zamanda sūfimeşrep bir âlim olup Ticâniyye tarikatına mensuptu. Bu tarikatı metheden şiirleri vardır. Hayatının sonuna doğru felç olan Ahmed Küreyyim, Muharrem 1315'te (Haziran 1897) vefat etti (Mahfûz, IV, 162).

Eserleri. Kaynaklarda zikredilen Küreyyim'e ait pek çok eser ve ders notunun tamamına yakını kütüphanelerde yazma halinde bulunmaktadır. 1. *İddetü'l-aḥkâm 'alâ 'umdeti'l-ḥukkâm. el-Künûzü'l-fıḳhiyye 'alâ metni'l-Muḥibbiyye* adıyla da bilinmektedir. Muhibbüddin Muhammed b. Muhammed el-Attâr'ın Hanefî fikhine dair manzum risâlesinin şerhi olup Tunus hukuk sisteminde yürürlükte olan birçok kanunu ele almaktadır. Eserin müellif hattıyla yazılmış bir nüshası el-Mektebetü'z-Zeytûniyye'de, diğer bazı nüshaları da çeşitli kütüphanelerde mevcuttur (Tunus el-Mektebetü'l-Abdeliyye, nr. 3845; Dârü'l-kütübi'l-vataniyye, nr. 7760). 2. *Tertibü fetâvâ Sirâciddîn 'Ömer b. 'Alî el-Kinânî (Tertibü fetâvâ Ḳâri'i'l-Hidâye)*. Müellif bu eserinde, Kâriülhidâye diye meşhur olan Ebû Hafis Sirâcuddin'in *Fetâvâ Ḳâri'i'l-Hidâye (el-Fetâva's-Sirâciyye)* adlı kitabını sistemli hale getirerek çeşitli açıklamalarda bulunmuştur (Dârü'l-kütübi'l-vataniyye, nr. 9771; Tunus el-Mektebetü'l-Abdeliyye, nr. 6838). 3. *el-Fetâva'l-Aḥmediyye*. Küreyyim'in şeyhülislâm olmadan önceki fetvalarını içermektedir (Hasan Hüsnî Abdülvehhâb, I, 949). 4. *Risâle fi'l-muḥâkeme beyne's-Şeyḥ Luḫfillâh el-İzmîrî ve beyne's-Şeyḥ Ahmed el-Bârûdî fi mes'eleti ḳaḏâ'i'l-fevâ'it*. Kazâ namazlarına dair bir kitaptır (Mahfûz, IV, 163). 5. *Mezâhirü'l-mevâkib*. Üşmûnî'nin Men-